

ש מעתא למיקתא

גליון ק"ב / פרי משא / היתשע"ב
קחילת) לחניכי הישיבות) רמות ב'

אכל גבינה אחר אכילת בשר, האם רשאי להמשיך ולאכול גבינה

מי שאכל בשר אפילו של חיה ועוף אסור לו לאכול אחריו גבינה עד לסעודה אחרת [חולין (קה) שו"ע (יריד סי' פט טע"א)]. והנה לדעת תוס' (חולין שם ד"ה לטעודתא) אין הכוונה בזה דיש להמתין זמן שבין סעודה לסעודה, אלא אפילו לאלתר אם שילק השולחן ויברך מותר, ע"כ. [וכן הביא המודני, וכ"כ הראב"ה (סי' רף קה) הגהות אשר"י (סי' ה) ובהגהות מיי" (מא"י פ"ט הכ"ח אות ג)]. אולם דעת הרמב"ם (מא"י פ"ט הכ"ח) דמי שאכל בשר לא יאכל אחריו חלב עד שיהיה ביניהן כדי שיעור סעודה אחרת והוא כמו שש שעות, והיינו משום דרמ"י לבשר של בין השניים שאינו בר בקינותו. [נהא דבעינן שש שעות מבואר בפלתי (ס"ק א) שהוא משום דזהו זמן סעודה של ת"ח כמבואר במס' שבת (י"ג), ע"י עוד שם, וכ"כ הדגמ"ר (רס"י פ"ט אות א) וביאור הגר"א (אות ב)].

וכן נר' דעת רש"י (חולין קה. ד"ה אסור), אלא לדלידה הוא משום דבשר מוציא שומן והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו ונמבואר בש"ך (שם ס"ק ב) דלרש"י דוקא אם בלע איכא משום טעם, דלא כהלבוש, וכן מוכח בחכמת אדם (כ"ל מ אות ב) שפירש דלרש"י היינו משום הטעם הנמשך בעיכול. וע"י בזה בפמ"ג (שו"ת ס"ק ב) ובהגות שמואל (על הלבוש שם)... וכתב באיסור והיתר (שער מ אות י) דבכחה"ג נמצא אוכל יטעם' בשר בחלב יחד ונראה ג"כ כאילו אוכל בשר וחלב יחד. [ובאמרי בינה (על הסי' ס"ד) כתי' שלפי הבנת הט"ו האו"ה הוא טעם שלישי לענין טעם הגזרה, עיי"ש].

ובגן המלך (אות קנד) כתי' שברת האו"ה אליבא דהרמב"ם. והכרעת השו"ע (סי' פט טע"א) שצריך להמתין שש שעות [גלילות, חכמת אדם (כ"ל מ אותיות יב-ג)]. דלא כפ"ח (ס"ק א) דס"ל הם זמניות]. ונקטינן לחומרא כטעמו של רש"י והרמב"ם [וכתי' בערוה"ש (שם אות ד) דמ"מ עיקר הדין כרש"י. וע"י בש"ך (ס"ק ה) דצריך לברך בהמ"ז אפי' המתין ו' שעות. וע"י בדג"מ (על הש"ד ס"ק א) דהיינו מסוף אכילה. וכן דעת הגר"ש ואזנר שליט"א (מבית לוי ה"ל ב"ח עמ' י"ג) דלא כהערוה"ש (אות ד), וע"י בדרכ"ת (ס"ק ב) ובהכ"ח (שם) אות ט].

אולם הרמ"א (שם) כתי' שלאחר ששילק השולחן ויברך בהמ"ז מותר לאכול מיד ע"י קינוח והדחה, והמנהג הפשוט להמתין אחר אכילת הבשר שעה [וע"י ביאור הגר"א (שם אות ב) שהמתנת שעה הוא ע"פ הוזהר, והפליגי (ס"ק א) כתי' טעם אחר, עיי"ש], ויש מדקדקים להמתין ו' שעות וכן נכון לעשות, ע"כ [וע"י בהכמת אדם (כ"ל מ סוף אות ג) דהשתא המנהג הפשוט להמתין שש שעות ולברך בהמ"ז והמקיל בזה עובר משום בל תטוש תורת אמן, וכ"כ בערוה"ש (אות ט)].

אל דכי דייקנן מלשון הרמב"ם הני"ל משמע דלא בעינן להמתין ו' שעות שלמות, שהרי כתי' דמי שאכל בשר כו' לא יאכל אחריו חלב עד שיהיה ביניהן כדי שיעור סעודה אחרת והוא כמו שש שעות, ע"כ. וכ"כ הרשב"א (תה"י ב"ג ש"ד הקצו עמ' פג). אולם בהגהות אשר"י (חולין שם) הביא דברי הרמב"ם ולא כתב "כמו שש שעות" אלא "שש שעות". וא"כ חזינן דכוונת הרמב"ם היא לאו דוקא. וכן מוכח מהש"ש (סי' פט טע"א) ששינו לשון הרמב"ם וכתבו "שש שעות". [וע"י בבאר הגולה (שם) שכת' שמקור דברי השו"ע הוא מהרמב"ם. אולם ביאור הגר"א (אות ב) הביא שהוא מהר"ף בלבד. ולכא' צ"ע שהרי הר"ף לא כתי' שיעור של ו' שעות, אלא מסעודה].

ואע"פ שבמא"י (מגן אבות ענין ט"ד זה ה"א) כתב דבשש או חמש שעות סגי, וצ"ע תימתי הפוסקים לא משמע כדבריו. וכ"כ שבת"ת (ס"ק א) בשם חמודי דניאל דבעינן ו' שעות שלמות. וכן הסכמת הגריש"א שליט"א, הגר"ח"ק שליט"א, הגרש"ז א"צ"ל (דולה ומשקה עמ' רנח) והגר"ש ואזנר שליט"א (מבית לוי י"ד. ב"ב עמ' לד אות ג). [וע"י בדעת קדושים (בוטשאטש סי' פט טע"ב) שהלילה ממעטת ההמתנה, ודעת הגר"ש ואזנר שליט"א (מבית לוי ה"ל ב"ח עמ' לד). דהמנהג להמתין ו' שעות בכל גוונא, וכן דעת הגר"ח"ק שליט"א (דולה ומשקה עמ' רנח). אולם הגריש"א שליט"א (שם בהגה) מיקל בזה בשנית לילה ונהג כך למעשה, וע"י בספר פסקי תשובה (סי' דפה) ובתשובות והנהגות (ח"א סי' תלא)].

מיהו כל זה לאדם בריא, אבל לצורך חולה קצת בהמתנת שעה סגי כמבואר בחכמת אדם (כ"ל מ סוף אות יג) וכת' דיחטט שיניו ויברך בהמ"ז. וע"י בחת"ס (דא"י עג) ובערוה"ש (יר"ד סי' פט אות ז). וה"ה מניקה אף שהיא עצמה בריאה לגמרי, מ"מ אם צריכה לאכול בשביל שיהיה לה חלב להניק לתינוק א"צ להמתין יותר משעה. וכ"כ בחוט שני (ח"ד עמ' דנא). והאררכו בזה בס"ד בגליון רנ"ה.

והנה יש לדון אם החולה זקוק רק לכוס חלב האם רשאי להמשיך לאכול חלב או דלמא נאמר דמה שהותר הותר ותו לא.

ולכאורה י"ל דאחר שתינתו רשאי לאכול עוד מאכלי חלב ד"הואיל ואשתרי אשתרי". וכמו שמצינו במס' חולין (י"ד). דהסתפקו על אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ מהו לאוכלם לאחר שנכנסו לארץ, מי אמרינן הואיל ובשעת נחירתן היתר היתה תו לא מתסרי או דלמא כיון שהגיע זמן איסורם אסורים הם. וכתב הרא"ש (חולין פ"א סי' כג) דאיכא נפ"מ בעניינא זו לאדם שאסר עצמו באחד מה המינין מומן קודם ידוע ואילך, וכשהגיע הזמן היה לו מאותו המין שהיה אוכל והולך עד שהגיע הזמן, אם מותר לאכול מה שנותר בידו. אי"נ כגון שרצו ב"ד לאסור דבר אחד כמו שאסרו גבינות העובדי כוכבים ושלקות וכיוצא בהן, אם אסור מה שיש לו ממנו מאותו המין ביד ישראל, ע"כ. [ואע"פ שהרמ"א (יר"ד סי' ריח טע"ב) לא פסק כדברי הרא"ש. מ"מ כבר דחה דבריו הש"ך, עיי"ש. ועיין במ"ב (סי' רמב ס"ק ב) וע"י עוד לקמן].

וכן מצינו בתרומת הדשן (סי' לב) בשם המרדכי (ע"ז סי' תתל) שמי שהיה מוסב על שולחן ישראל האוכל פת של גוים והבעל הבית נזהר מזה כיון דמצוה מוטלת עליו לבצוע יבצע מן היפה, וכיון דהותר לבצוע הותר לכל הסעודה הזאת, זכר לדבר, הואיל והותר לצרעתו הותר נמי לקריו (בבב"ז ט), ע"כ. וכן פסק השו"ע (סי' קסח טע"ה). ועיין באתון דאורייתא (סוף כ"ל כו ד"ה והנה מה שחשדשתי בזה) שהביא כמה ראיות שבדרבנן אמרינן כיון דאישתרי אישתרי ובניהם מדינו של התרוה"ד הני"ל.

ועיין עוד בשו"ת קול אליהו (סי' מה) שהביא ראיה מהרא"ש הני"ל להתיר בשר מבושל שנשתייר מסעודת שבת בשבוע שחל בו ט' באב, ואע"פ שלא נפסק הספק בגמ' שם, מ"מ בדרבנן נקטינן להקל, וה"ה כאן אמרינן הואיל ואשתרי לשבת אשתרי לחול, ע"כ. וכן מצינו בפמ"ג (צ"ד מ"ז ס"ק ט) לענין קדרה שנאסרה מעיקר הדין (עיי"ש) אלא שבערב שבת בשבעת שחל הדחק סמכנין לבשל בקדרה כזו, דמ"מ הותר למוצי"ש מותר דלא מסתבר לאסור אפי"כ הואיל ואשתרי אשתרי, ע"כ. אולם יש לחלק דשאני האי דחולין בשבש נחירה היה היתר גמור ונאסר, משא"כ בני"ד שהדבר היה אסור והותר משום חולי י"ל דכיון שהתבטלה הסיבה חזר הדבר לאיסורו. ואע"פ שבתשובת יד אליהו (מלוברין סי' סד מובא בפתי"ש יר"ד סי' קצה אות ז) כתב דאין לחלק בזה, כבר דחו דבריו הנחפה בכסף (א"ח ט"ז ס"ג ז) דחה הראיה מהתרוה"ד. וע"י בברכ"י (סי' תקנא אות ו הובא ועיי"ש שדחה נמי הראיה מהתרוה"ד) דס"ל שמי שאכל בשר והתחיל לאכול גבינה בתוך ו' שעות גומר אכילתו, וכן פסק הכה"ח (שם אות ח).

מיהו דבריו צ"ע מה הטעם להתיר בכה"ג. דמה בכך שיעור החייל וכי מי שאכל שום שוב איכא שום. אולם שוב עיינתי בדבריו ומבואר שם והיינו טעמא כי איסור זה אין בו שיעור מצומצם כשאר איסורים כי האבר תלוי בעיכול, וכן אינו אלא משום "גדר" ואינו בכלל אכילת איסור. ומ"מ דבריו הם חידוש גדול, ודו"ק נ"ל דעת הגר"מ הלברשטאם צ"ל (הכשרות פי' הגה דק) דאין נוהגים כדברי הדעת קדושים. וע"י עוד בדרכ"ת (סי' פט ס"ק כא) שהביא דמי ששכח ויברך על גבינה אחר אכילת בשר דמותר בלבוש "מעט" כדי שלא יהיה ברכה לבטלה (עיי"ש הפרטים בזה). אולם נראה דאין מדבריו ראיה דלא כהנ"ל מבטשאטש הני"ל דיש לדחות דשאני התם דאוכל לכתחלה גבינה הנמצא מברכה לבטלה, משא"כ בנידון של הגא' מבטשאטש ד"ל שלא התחיל אלא בטעות, ועי"ן. אולם מסתבר שחולה שהתירו לו לאכול גבינה תוך שש שעות התירו לו לגמרי. וכן משמעות הפוסקים שכתו להתיר בזה ולא הגבילו הדבר (ע"י בזה בגליון רנ"ה).

מסקנא דדינא

העולה לדינא, א' מי שאכל בשר ותוך שעות טעה והתחיל לאכול גבינה עליו להפסיק אכילתו עד גמר ההמתנה בין בשר לגבינה. ב' חולה קצת שהתירו לו לאכול גבינה תוך שש שעות לצורך בריאותו, אפילו אם חזר להיות בריא רשאי להמשיך לאכול גבינה ויש חילוק חייב להמתין עד תום השש שעות.

השומע ברכה מחבירו ולא כיון לצאת ידי חובה האם יצא ידי חובתו

תנן (יר"ה כ"ג) מי שהיה עובר אחורי בהכני"ס מי שהיה ביתו סמוך לבהכני"ס ושמע קול שופר או מגילה, אם כוון לבר יצא ואם לאו לא יצא. אע"פ שהו שמע וזה שמע זה כוון לבר וזה לא כוון לבר.

ובגמ' [נה"ל] אמר רב אשי כפאוהו פרוסיים לאכול מצה יצא, ואמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא, קסבר רבא מצות א"צ כוונה. ופרכינן לרבא שומע דהיה עובר אחרי בהכני"ס וכי' מאי לאו אם כוון לבר לצאת, ודחינן - לא, אם כוון לשמוע, לאפוקי אי סבר המור בעלמא הוא.

ופרכינן מהא דהניא נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע, משמיע ולא נתכוון שומע, לא יצא עד שיתכוון שומע וגומע. בשלמא נתכוון משמיע ולא נתכוון שומע קסבר המור בעלמא הוא, אלא נתכוון משמיע ולא נתכוון שומע היכי משכחת לה, לאו בתוקע לשיר. ודחינן דקא מנכח נבוחי (ואינו תוקע כשיור קתיה - רש"י).

ואמרין בהם דרי' זירא לא לשמעיה איכוון ותקע לי, אלמא קסבר משמיע בעי כוונה. ופרכינן ממתינ' דהיה עובר אחרי בהכני"ס וכי' דמשמע דסגי כוונתו שומע, ופרכינן דהכא בשליח ציבור עסקינן דדעתיה אכולי עלמא.

ואסיקנא התם דאיכא פלוגתא דתנאי אי בעינן כוונה שומע לצאת וכוונה משמיע להוציא, כדאמר ר' זירא. או דסגי כוונתו משמיע לעצמו וכוונה שומע לעצמו. וכת' הרא"ש [שם אות י"א] דרב אלפס ז"ל אל הביא דברי רבה [לפנינו רבא] אלא רק דברי ר' זירא, משום דס"ל דהכי הלכתא דמצות צריכות כוונה. וכן פסק בה"א.

עוד תנן (ביבמות ג.) היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כוון לבר יצא. ואמרין בגמ' [שם] ש"מ מצות צריכות כוונה. ודחינן מאי אם כוון לבר - לקרות, ופרכינן לקרות והא ק"ל, ופרכינן בקורא להגיה (ופרוש"י - בקורא להגיה את הספר אם יש בו טעות, דאפי' לקריאה נמי לא מסתרי. ותוס' פי' - שאינו קורא את החיובות כהלכתן ונכונותן אלא ככתובת קרי כדי להבין בחסירות ויתרות, ואם כוון לבר לאו דוקא אלא כלומר לקרות כיון כנקודותן וכהלכתן).

ולדינא כתי' הטור [א"ח סי' סו - והא דתנן אמ כיון כתי' יצא, לא שכיני לקרות כדי לצאת מצות קריאה, שהרי מצות א"צ כוונה אלא פי' מתחילה היה קורא להגיה וקורא חסרות ויתרות ככתובת כאדם שגיה שמדקדק לקרות ע"פ המסורת, וקאמר שאם כיון לקרותה כקריאתה יצא. ובה"ג פסק דמצות צריכות כוונה וצריך שיכוין לצאת, וכ"כ א"א הרא"ש.

ובמחבר [שם סי' כ] - י"א שצות צריכות כוונה. וי"א שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה. וכן הלכה. וכת' שם הגמ"א [ס"ק ג] דדוקא במצוה דאורייתא אבל במצוה דרבנן א"צ כוונה (דריב"ח ח"ד סי' א"ף ע"ד).

וכת' המשנה"י [שם סי' י"ג] - ולפי"ז כל הברכות שהם ג"כ ספקין לבר מבמ"ז אם לא כיון בהם לצאת יצא ברעבה, אך ממהה מקומות שבו"ש מוכח שהוא חולק על זה, וכן ביאור הגר"א בסי' תפ"ג משמע ג"כ שאין להקל בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן.

והנה בסי' רי"ג כתי' הטור - אין המברך מוציא אחרים אפי' יאכל ושתה עמהם, ואז יוצאים בשמיעתן שמכוונים אליו אפי' לא יצאו אמן. וכת' שם הבי"ד מ"ש הטור שיוצאין בשמיעתן שמכוונים אליו דמשמע שצריך שיכוונו לצאת, וכן מ"ש הרמב"ם [ביבמות פ"ח ה"א] כל השומע ברכה מן הברכות מתחילתה ועד סופה ונתכוון לצאת בה ידי חובתו יצא אע"פ שלא ענה אמן. אתי כמ"ד מצות צריכות כוונה, ולדעתם ה"נ צריך המברך להתכוון להוציא. דאילו למ"ד מצות א"צ כוונה אע"פ שלא נתכוין לצאת וגם חבירו לא נתכוין להוציא כיון ששמע יצא, כדאיתא ברי"ה [ב"ט]. וכ"כ הבי"ד בסי' רי"ט.

וכדברי הטור והרמב"ם פסק המחבר [שם סי' א] אין המברך מוציא את האחרים אפי' יאכל ושתה עמהם ואז יוצא בשמיעתן שמכוונים אליו אפי' לא יצאו אמן. ובעולת תמיד (סי' רט ס"ק ד) הקשה דכיון דהמחבר בסי' ס' כתי' שתי דעות בהו אם מצות צריכות כוונה, לפי"ז ה"ל לפסוק בברכה להקל בדיעבד דיוצא אפי' לא כיון חבירו להוציא וגם לא כיון לצאת. וצ"ע. ובא"ד (סי' רי"ג סי' ה) כתי' דלא קשיא מידי

אכל פרי מתולע בשבת, האם צריך כפרה על איסור נטילת נשמה

בין האיסורים החמורים המפורשים בתורה נמצא אכילת התולעים, כגון תולעת שנוצרה בפרי מחובר לקרקע אף אם לא רחשה [ע"י בזה **בשוי"ע** (סי' פד טו ע"ג)]. וכן תולעת שנוצרה בפרי תלוש אחר שרחשה על הקרקע [נבל אם פירשה, אפי' לא פירשה כולה מהפרי אלא מקצתה, או שלא פירשה אלא על גבי הפרי או על הגרעין שבתוכו, או שפירשה מפרי לפרי, אסורה. ע"י **שו"ע** (סי' פד טו ע"ג)].

וכן תולעים שבבשר הבהמה אסורים בין הנמצאים במעיה בין הנמצאים בבשרה. ובמעמי הדגים אסורים, אבל הנמצאים בין עור לבשר או בתוך הבשר, מותרים כמבואר **בשוי"ע** (סי' פד טו ע"ג), וכתב **הרמ"א** (שם) דאפי' פירשו קצת וחזרו, כי כן רביתיהו. אולם אם פירשו לגמרי אסורים, כמבואר **בש"ך** (סי' קמ"ד).

ואף הנמצאים בבשר הבהמה דאסורים היינו דוקא כשנוצרו בחיי הבהמה, אבל אלו שנוצרו מהבשר אחר שחיטה מותרים **בשוי"ע** (סי' פד טו ע"ג). ולפי השו"ע דוקא אם לא פירשו כדלקמן]. וכן התולעים שנוצרו אחר מיתת הדג ושבגינה מותרים, ולפי דעת **הרמ"א** אפילו קופצין הנה והנה על הגבינה או על קערה מותרים כי כן רביתיהו, אבל אם פירשו לגמרי כיון על השלחן אסורים [ע"י **ש"ך** (סי' קמ"ד) דבכה"ג אסורים משום מראית העין, וע"י עוד **ברמ"א** (שם) דאם נתערבו בשאר מאכל ולא יוכלו להסירן משם אין אסורין המאכל, וטוב להחמיר במקום שאין הפסימים. אולם לדעת השו"ע אם פירשו לגמרי על החתיכה או ע"ג הגבינה אסורים, ע"י **כה"ח** (אבות קונן)]. וע"י עוד בענין תולעי הדג בגליון צ"ו [ולענין חובת הבדיקה בדבר שזדרכו להתלע, עיין משי"כ בגליון צ"ב].

מעתה יש לדון האם מותר לאכול בשבת פרי שיש בו תולעת שנוצרה בתלוש ולא רחשה, וכן דג או גבינה שיש בו תולעים המותרים באכילה דאע"פ דהם מותרים מ"מ דלמא בשבת יש לאסור משום נטילת נשמה. [ולענין 'בל תשקצו' באכילת פרי שיש בו תולעת, ע"י לקמן בהגה].

והנה דעת **ר"ת** (תוס' שבת יב. ד"ה שמא) ו**הרא"ש** (סי' כט) ו**הרמב"ם** (פ"א ה"ב) דרמשים שהויתן מן העפר ההורגם חייב. [וע"י **במאורי** (שבת שם)]. אולם דעת **הרמב"ן** (שבת שם) ו**הרשב"א** (שבת שם) דכל שאינו פרה ורבה מותר לצודו ולהורגו.

מיהו **הרי"ן** (שם ד"ה אמר) כתב על דבריהם שזו קולא יתירא. וכתב **בב"י** (סי' שש ע"ג ע"ג. ד"ה וה"ר יוסף) דלענין הלכה כיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימים לדעת ר"ת הכי נקטינן וכן נהגו. וכן פסק **השו"ע** (שם טע"ז).

אמנם לענין רמשים שהויתן מן הפירות שהבאישו וכיוצא בהן, כגון תולעים של בשר ותולעים שבתוך הקטניות, כתב **הרמב"ם** (שם) שההורגן פטור.

וכתב **המגיד משנה** (שם) דהא דקא' הרמב"ם "פטור" לאו דוקא אלא מותר לכתחלה דומיא דכינה דכתב שם ומותר להרגה. וכן פסק **המ"א** (סי' שש ט"ק ב) [ולענין כינים של זמנינו דחזוין דפרות ורבות, כבר מפורסמים דברי **המכתב מאליהו** (ח"ד ע"ג 355 הגה 4) שכיון שאמרו חז"ל שאין בכינים משום נטלת נשמה אין הדין משתנה. אולם דעת **הגריש"א שליט"א** (אדמות שבת ח"א פ"ד ענשו"ח) דיש להחמיר בזה. ו**הגרנ"ק שליט"א** (חוט שני ח"א פט"ו אות בענ"י קכה) מסתפק בדבר].

אולם **הלחם משנה** (שם) כתב דיש חילוק ביניהם מדחלקם הרמב"ם בתרי בני ודוקא כינה מותר להרוג, אבל תולעים של בשר וכו' פטור אבל אסור הוא. וכן פסקו **הא"ר והמ"ב** (שם ט"ק מא). וכן דעת **הלב חיים** (ח"ב ט"ז ט"ז). אלא דכתב **המ"א** (שם ט"ק ב) דמ"מ תולעים הגדלים בפירות במחובר אסור להרוג דמקרי שרץ גמור, ע"כ. ועיין **בפמ"ג** (א"א שם) שמ"מ הגדלים בתלוש אין חייבים עליהם. וכן נקט **הכה"ח** (אות ע"ג). וע"י **ברשב"ם** (פסחים קטו: ד"ה צריך) בשם ר"ת.

אולם כבר האריך **הביאור הלכה** (שם ד"ה להרגה) לדחות דברי הפמ"ג, ומסיק דאף אלו המינים שתחלת ברייתם לא היו מזו"ג כגון אלו הנולדים בזרעים ובפירות בין בתלוש ובין במחובר דיש בכחם דפרות ולרבות ההורגם חייב, ולא נתמעט אלא כינה הנולדת מן הזיעה או הנתהה מן הגללים וכן הפירות אחר שהבאישו. וכן פסק **המ"ב** (שם מא).

ולפי' יוצא דברי שיש בו תולעת אע"פ שגדל בתלוש אסור לאוכלו ולדעת המ"ב איכא בזה איסור תורה שהרי נמצא הורג את התולעת כשאוכלה ואיכא משום נטילת נשמה.

ובתולעים שבגינה דממנה קא רבו לדעת המ"א מותר להורגם. וא"כ תולעת המותרת באכילה (ע"י לעיל) רשאי לאוכלה אף בשבת. וכ"כ **התפארת ישראל** (בכלכלת שבת סי' כו) דגבינה שיש בה תולעים מותר לאכול בשבת כיון דמינה קא רבו ולפיכך דינן כמינים שנולדין מזיעה שמותר להרגן. [וכן העירוני **מתשובת קול גדול** (סי' ע"ד) דס"ל דכיון שתולעים שבגינה באים מן השומן אין בהם משום נטילת נשמה. וע"י **במשפטי צדק** (סי' נו)].

אולם לדעת **המ"ב** אסור להורגם "מדרבנן" וא"כ לדעתו אסור לאכול גבינה מתולעת בשבת [וכ"כ **תורת שבת** (סי' ט"ז) שש ט"ק טו] דאיסור גדול הוא לאכול תולעים חיים שבגינה בשבת. אולם ע"י **בחי"ק** (חידושי ח"א סי' טו ע"ג) שכת' תולעים אלו מותרים משום דבטילי אנב הפרי וכפסולת פרי חשיבי. ולפי דבריו י"ל דלכ"ע שרי לאוכלם בשבת. וע"י עוד **תורת שבת** (שם) דכתי' ואף בחול אסור לאכול חיים משום 'בל תשקצו', ורק בחול יכול להמיתם קודם שיאכלם מה שאסור לשקצו כן בשבת. אולם **בתפארי"י** (שם) כת' דבכה"ג ליכא משום בל תשקצו דכיון דממנה קא רבו אפי' כחי לא הוה, א"כ התם באכל ליה בעינא משא"כ הכא דאוכלו ע"י תערובות מקום גדולו וכתולעים שבמים שברבות אדם שוחה ושוחה מהן ואינו נמנע, ע"כ. וע"י עוד **בני יהודה** (סי' יג ארוך ט"ק א) ו**בשבט הלוי** (ח"ד סי' קכג אות ג), ואכמ"ל].

מיהו כ"ז במקום שיודע בודאי דיש תולעת, אבל היכן דאיכא ספק אם יש בו תולעת הוי ספק פסיק רישא, וכבר כתב **המ"א** (סי' שש ט"ג א) לענין הנועל תיבה בשבת וספק אם יש זבובים דמות' לנועלו ודאי דבר שישנו מתכוון ואף אם הוי פסיק רישא, מ"מ דלמא אין שם זבובים ולא הוי פסיק רישא. [וע"י **בביאור הלכה** (סי' שש ט"ג ע"ג ד"ה ולכן) שהביא ראייה מהרמב"ן (דברי הטי"ז)]. ואע"פ שלמעשה **המ"ב** (שם ט"ק טו) לא היקל אלא בספק פסיק באיסור דרבנן, מ"מ בתולעים שבגינה וכד' איסור הריגתם הוא רק מדרבנן. [וע"י **בחי' רע"א** (סי' פ"ג ע"ג ו ד"ה י"א), **בגר"ז** (סי' דע"ק ק"א ט"ק א) ו**בבב"ז** (א"ח סי' רנ"ג) לענין דברי הטי"ז].

ולפי' האוכל פרי (שאינו נגוע בודאי) בשבת והתברר לו שהיתה בו תולעת המותרת באכילה (כמבואר לעיל) א"צ כפרה אף משום איסור נטילת נשמה. [ע"י **ברמ"א ובמ"ב** (סי' שלד ט"ז כו) לענין גדר חובת כפרה לעובר איסור בשבת].

ובאמת אפי' אם התברר שאכל תולעת שאסור מה"ת להורגה בשבת, י"ל דא"צ כפרה, דהרי כבר כתב **בשיבת ציון** (סי' כח) דאם אכל פרי כזה (שאינו ידוע דשכחי' בו תולעים) ללא בדיקה הוי מתעסק באכילת הפרי שהוא היתר, ואם היה בו תולעת הוי דבר שאינו מתכוון. ודין מתעסק בחבלים לא שייך כאן כיון שאינו נהנה דטעם תולעת הוא פגום. [והסכים לסברא זו **בתשובות והנהגות** (ח"ג סי' רב ד"ה וביתן) וע"י לקמן]. וא"כ ה"ה בנ"ד הוי מתעסק לענין אכילת התולעת. ואע"פ שבמנחת שלמה (ק' סי' ו ד"ה ועיין) נשאר בצ"ע לענין סברת השיבת ציון, מ"מ לענין כפרה עכ"פ י"ל דסמכין עליו. ועוד דלענין איסור נטילת נשמה אפשר דמודה דהוי בכלל מתעסק, ע"י **שו"ע**. [ואע"פ דמתעסק אסור מדרבנן מ"מ ע"י **בביאור הלכה** (סי' שש ט"ג ה ד"ה חייב) דמוכח דלא כהרע"א הסובר דמתעסק צריך כפרה. ועוד דהכא קיל טפי, דהרי אף בגוונא שהתברר שהיה בכלל פסיק, מ"מ הוא 'מתעסק' במקום פסיק דלא ניחא ליה דשרי. [וכ"כ **במנחת שלמה** (ח"א סי' צא אות ט) דהיכן דהוי פסיק דלא ניחא ליה ומתעסק שרי. וכן נקט **בחוט שני** (ע"י קע"ב), וכן מבואר **בתשובות והנהגות** (ח"ד סי' קצ), ודו"ק].

דהא סיים השו"ע שם דהלכה כמ"ד דצריכות כוונה, הרי דכן הלכה ולא מטעם חומרא. ועוד נ"ל דמ"מ של מ"ש בב"י (סי' תקפ"ט) דלמ"ד מצות א"צ כוונה ה"מ בדבר שיש בו מעשה אבל במצות שתלויות באמירה צריך כוונה דאמירה בלב הוא, וה"ו תליא באמירה, ומזה קשה על הב"י בשני מקומות שאמרת.

ומ"ש לתרץ על פי דברי הב"י בסי' תקפ"ט הוא דוחק גדול, דהא הב"י לא כת' כן אלא משמיה דר' יונה, ואילו בב"י בסי' רי"ג וסי' רי"ח לא הזכיר מידי מדברים אלו. ועוד דהמחבר מייית המח' אם מצוות צריכות כוונה לדינא בהל' ק"ש, ואי כדברי הרי"ן יונה התם ליכא כלל פלוגתא בזה (ובאמת דבר זה היה קושיא על עצם דברי הרי"ן, וזהו הנ"ל בסי' מ"י) והוא סוגיא דמצוות צריכות כוונה גבי ק"ש, וכבר עמד בזה בהגהות הב"י על דברי הרי"ן יונה סי' ק"ו].

ובהגהות העיקר' נ"ל דברי המחבר בסי' רי"ג כת' דלקחת ולדברי הגמ"א (סי' ט) דמצוות דרבנן א"צ כוונה א"כ ה"נ ברכות הוי רק דרבנן. וצ"ע. ועיין דבר ע"ד בזה בא"ר סי' ח' סי' ט].

וע"ש בא"ר דהקשה מברכת ציצית וע"כ כת' ליישב דאפשר דעשו הברכה כדן המצוה. אולם כתי' להעיר ע"ז דלפי' נמצא דבמצוה דרבנן א"צ כוונה להברכה, ועוד דהא דין תורה אינו מחוייב ללכת עם ציצית עד שיאמרו דבעי כוונה. והוסף וכת' דלפי דברי הב"י בסי' תקפ"ט אתי שפיר וכמ"ש הא"ר.

ובסי' רי"ג (מ"ז סי' ג) הביא את דברי המחבר בסי' ס' דברי הגמ"א שם. וכת' להעיר דהא כל הברכות מלבד בא"ר הוי דרבנן למחבר בסי' ר"ט סי' ג. ודוחק לומר כל שהמצוה דין תורה גם הברכה צריכה כוונה. וע"י בסי' תקפ"ט י"א בדבריו צריך מקורקע לשי"ש מצות א"צ כוונה, ופריך מעובר אחרי בהכ"ס אם כיון, ומאי קושיא שאני עושה משומע. והנה בסי' תפ"ט (סי' ד) כת' המחבר דמי ששואל אותו חבירו בה"ש כמה ימי הספירה בזה הלילה יאמר לו אמתול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה.

וכת' הפרי"ח (שם) דבדברי המחבר קשים טובא, דהלא בסי' ס' ובסי' תקפ"ט פסק דמצוות צריכות כוונה ואי לא לא נפקי, מעתה אף אם יאמר היום כך וכך מה בכך כיון שלא נתחנן לצאת יד"ח (וכן הקשה בגמ"א שם סי' ק"ח).

וכת' דע"כ נ"ר דדעת המחבר לחלק בין מצות דא' למצוות דרבנן, וכמ"ש לעיל סי' תע"ה בשם הב"ח, וקא' כשיטת רוב הפוסקים הדספירה בזה"ו מדרבנן (וכ"כ ליישב בא"ר שם סי' ק"ח). ומ"מ כבר כת'תי שם דאין זה מכונן להלכה, אלא דאף במצוות דרבנן בעי כוונה, דכל דתקון רבנן כעין דא' תקון. עכ"ד. ואע"פ דע"פ דבריו יתיישבו דברי המחבר בסי' תפ"ט, מ"מ אחתי תקשי טובא מדבריו בסי' רי"ג ורי"ט, דאיירי גבי ברכות דהם מדרבנן, ותלי ליה בסוגיא דמצוות צריכות כוונה (וע"י בגמ"א סי' תפ"ט סי' ד, ודבכה"ל סי' ס' סי' דה"ה וכן הלאה).

ומ"מ נמצא דלמ"ד מצוות א"צ צריכות כוונה, כל שהמע ברכה מחבירו ולא נתחנן שלא לצאת בה, הרי יצא ידי חובת אותה הברכה אפי' שלא בתכין לצאת בה (וכגון שאותו בידו אותו הפרי שברוך עליו חבירו, או בברכת הברלה וכיוצא ב"ב). ולדברי הגמ"א דבמצוות דרבנן לא פליגי למצא לכא"ו דברכות דרבנן כו"ע לא פליגי שיצא יד"ח כה"ל. ומזלם לא שמענו שהעולם נזחרים בזה. ואחרי זה זאת מצאתי שכבר עמד בזה הגר"ן (סי' רי"ג סי' זול): ולדברי האומרים שמצוות של דבריהם א"צ כוונה, אע"פ שלא נתחנן המברך להוציא וגם הוא לא נתחנן לצאת בה יצא, בין בברכה אחתה בין בברכה ראשונה, כגון מי שנטל פרי בידו אכלו או מצוה לעשותה וקודם שהספיק לברך שמע ברכה זו מפי אחר המברך לעצמו, א"צ לברך, ויש להוסיף לדבריהם ולומר שלא ליכנס בספק ברכה לבטלה, ע"כ. אולם לא מציינו בשאר הפוסקים שהזכירו דבר זה.

[אכתב ע"י הרב ש.פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני לימוד התורה

בת"ת מקיים מצוה בכל מילה ולכן הוא כנגד **כולם** - ונקט התנא את דאין לתלמוד תורה שיעור למטה, להורות דצריך האדם מאוד מאד להחב את התורה, דבכל תיבה ותיבה שלמד בה היא מצוה בפני עצמה, והראיה שירצא חביבה אחת מצות לימוד תורה שהיא שקולה כנגד כל המצוות. והכלל אלא כיון שאין מבטלין תלמוד תורה אפילו למצוה אחרת, וכלל השעויות על ידי אחרים. והשכל מחייב בזה מפני שכל תיבה ותיבה בפני עצמה היא מצוה גדולה והיא שקולה כנגד כולם, א"כ כשלומד למשל דף אחד מקיים כמה מצוות מצוות, וא"כ בודאי יותר טוב לקיים מאה מצוות מאשר אחת, רק כשאי אפשר לקיים על ידי אחר או רשאי לבטל, ולזה שונה התנא את התלמוד תורה אין לה שיעור למטה להורות כנ"ל". (הגר"א שנת אליהו, פאה פ"א מ"א)

נערך ע"י מחבר קונטרס "עבודת המועדים"

העלון נתרם לע"פ
מרת זוהרה בת פרוחה ליה ור' שלמה בן מסעודה ז"ל
והצלחת
הרב אליהו בו אלישבע לעתיד מוצלח רוחני וגשמי